

KARACA OĞLAN'A BAĞLI OLARAK ANLATILAN KISA HİKÂYELİ TÜRKÜLER

Folk Songs with Short Stories Which Are Told Related To Karaca Oğlan

Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK*

ÖZET

Çukurova bölgesinin ünlü aşığı Karaca Oğlan'ın hayatı ile ilgili bilinmezlikler devam ederken, şiiirleri dilden dile dolaşarak günümüze kadar gelmiş, Karaca Oğlan sevgisine bağlı olarak halk arasında çeşitli inanışlar, efsaneler, hikâyeler oluşmuştur. Biz burada Karaca Oğlan'ı konu alan hikâyeler üzerinde duracağız.

Karaca Oğlan ve şiiirleri etrafında teşekkül eden hikâyeleri üç ana başlık altında sınıflandırabiliriz. **1. Büyük halk hikâyeleri:** "Karaca Oğlan ile İsmikan Sultan" ve "Karaca Oğlan" hikâyeleri. "Han/Hal/Nar Mahmut" hikâyesinin bir bölümünde de Karaca Oğlan, veli tipinde bir kişi olarak canlandırılır. **2. Matbu hikâyeler:** Bazı yazarların, Karaca Oğlan'ın şiiirlerinden hareketle, sonradan kaleme aldıkları hikâyeler. "Karaca Oğlan ile Benli Kız", "Karaca Oğlan ile Yayla Güzeli", Karaca Oğlan ile Karaca Kız", "Karaca Oğlan ile Elif Gelin" ve "Karaca Oğlan'ın Aşk Mâceraları" gibi. **3. Hikâyeli türküler:** Bir veya birkaç türküye bağlı olarak oluşturulmuş kısa hikâyelerdir. Doğu Anadolu bölgesinde "Şerküşte" veya "Kaside", Güney Anadolu'da ise "Bozlak" denir. Karaca Oğlan'ın, bu grup içerisinde değerlendirilebileceğimiz, başından geçen maceraları konu alan bazı hikâyeli türküler mevcuttur.

Yazımızda, üçüncü grupta yer alan hikâyeler, çeşitli yönleriyle incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Aşık, Karaca Oğlan, şiiir, hikâyeli türkü

ABSTRACT

It is still obvious that there are too many unknowns about the life of the famous minstrel, Karaca Oğlan in the region of Çukurova. His poems were the main subject of the common talks and had come up to now. There had been a lot of beliefs, myths and stories related to Karaca Oğlan among people. In this article, we will tackle on the stories about Karaca Oğlan.

We can classify Karaca Oğlan's poems and stories under three main topics, such as; **1. Great Folk Stories:** "Karaca Oğlan and İsmikan Sultan" and "Karaca Oğlan" stories. In one part of the story "Han/Hal/Nar Mahmut", Karaca Oğlan is acted as a protector. **2. Printed Stories:** The stories which were afterwards written by some authors according to Karaca Oğlan's poems. Such as, "Karaca Oğlan and Spotted Girl", "Karaca Oğlan and Plateau beauty", "Karaca Oğlan and Karaca Kız", "Karaca Oğlan and Bride Elif" and "Karaca Oğlan's Love Adventures". **3. Folk Songs With Stories:** Short stories which were formed in accordance with one or more folk songs. They are called "Şerküşte" or "Kaside" in the East Anatolian region and "Bozlak" in the South Anatolia. There are also some folk songs about the adventures of Karaca Oğlan.

In our article, the stories in the third group are going to be handled in various cases.

Key Words

Poet, Karaca Oğlan, poetry, folk songs with stories

Çukurova bölgesinin en büyük aşığı, yöre halkının gururu Karaca Oğlan ile ilgili olarak bugüne kadar çok şeyler yazılıp söylenmiştir. Ancak, onun nerele olduğu, ne zaman ve nerede doğduğu, nerede yaşadığı, nereleri dolaştığı ve nerede öldüğü vs. hâlâ tam cevabını bulamamış sorular arasındadır.

Karaca Oğlan'ın hayatı ile ilgili bu bilinmezlikler devam ederken, birbi-

rinden güzel şiiirleri, her şeyden uzak, dilden dile dolaşarak günümüze kadar gelmiş; çoğu şarkı ya da türkü olup bes-telerle ölümsüzleşmiştir. Yayla güzeli-nin bakışı, edası, nazı bir başka güzeldir onun şiiirlerinde. Derelerden çağlayan suların sesi, rüzgârın nefesi, kuşların cı-vıltısı, dağ çiçeğinin / kekiğinin kokusu bir başka anlatılır Karaca Oğlan'ın di-linde. Onun içindir ki, Karaca Oğlan'ın

* Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Elazığ. esimsek@firat.edu.tr

şiiirleri, geçmişte nasılsa bugün daha da büyük bir sevgiyle, içtenlikle söylenmektedir. Onun içindir ki, Çukurova bölgesinde artık “türkü söylemek” teriminin yerini “Karaca Oğlan çıkırmak / söylemek” almış, iyi günde de kötü günde de Karaca Oğlan türküleri söylenir olmuştur.

Sevgisi gün geçtikçe artan, sanatından hiç bir değer kaybetmeyen Karaca Oğlan da tıpkı Nasreddin Hoca gibi, Yunus Emre gibi Anadolu insanı tarafından paylaşılamamış; yaşadığı zaman başta olmak üzere, doğduğu yer, mezarının bulunduğu yer vs. hep farklı farklı bölgelere çekilmiştir. Bu arada Karaca Oğlan sevgisine bağlı olarak halk arasında çeşitli inanışlar, efsaneler, hikâyeler türetilmiştir. Bir taraftan Karaca Oğlan türküleri hastaları iyileştirirken, bazen onun mezarından alınan toprak şifa kaynağı olmuştur. Karaca Oğlan, Hak âşığı, keramet sahibi, veli tipinde bir kişi olarak değerlendirilmiştir. Diğer taraftan, tespit edilen bilgi kırıntıları, şiiirlerinde işlenen konularla birleştirilerek yeni yeni hikâyeler meydana getirilmiştir. Bu olaylar gerçekten Karaca Oğlan’ın başından geçmiş midir bilmiyoruz, ama halkımız bunun gerçekliğine inanarak bu hikâyeleri âşığıımıza yakıştırmış ve dilden dile anlatarak günümüze taşımıştır.

Biz, bu hikâyelerden sadece bir gruba üzerinde durmak istiyoruz. Karaca Oğlan ve şiiirleri etrafında teşekkül eden hikâyeleri üç ana başlık altında sınıflandırabiliriz:

A. Büyük Halk Hikâyeleri: Bu tür hikâyeler; kahramanların ailesinden başlayıp, sevgili ile birbirlerine kavuşmalarına kadar süren maceralarını anlatan halk hikâyeleridir. “Karaca Oğlan ile İsmikân Sultan” (Alptekin 1986: 33-44) ve “Karaca Oğlan” (Şimşek 1999: 620-629) hikâyelerini burada değerlendirebiliriz. Yine bu grup içerisinde yer alan “Han/Hal/Nar Mahmut” hikâyesinin bir bölümünde de Karaca Oğlan, veli

tipinde bir kişi olarak karşımıza çıkar ve şiiirleriyle üç ölüyü diriltir (Kaya 1993: 159-161).

B. Matbu Hikâyeler: Bazı yazarların, Karaca Oğlan’ın şiiirlerinden hareketle, sonradan kaleme aldıkları hikâyelerdir ki, bunlardan bir kısmı roman tarzındadır: “Karaca Oğlan ile Benli Kız” (Yukay 1954) “Karaca Oğlan ile Yayla Güzeli” (Gürgen 1982), “Karaca Oğlan ile Karaca Kız” (Yurdatap 1941), “Karaca Oğlan ile Elif Gelin” (Cunbur 1985: V) ve “Karaca Oğlan’ın Aşk Maceraları” (Korgunal 1977) gibi...

C. Hikâyeli Türküler: Bir veya birkaç türküyeye bağlı olarak oluşturulmuş kısa hikâyelerdir. Türkü/şiiir merkezli olan bu tür hikâyelere, Doğu Anadolu bölgesinde “serküşte” veya “kaside”, Güney Anadolu’da ise “bozlak” (içerisinde söylenen türküden dolayı) denir. Halk hikâyelerinde nesir esas iken, bu tür hikâyelerde nazım (türkü) esastır. Daha doğrusu hikâyeye, türküyü anlaşılır hâle getirmek, dinleyici üzerinde daha büyük bir etki meydana getirmek için eklenir (Boratav 1988: 54). Bunlar genellikle yaşanmış hikâyelerdir. Karaca Oğlan’ın, bu grup içerisinde değerlendirebileceğimiz, başından geçen maceraları konu alan bazı hikâyeli türküler mevcuttur. (Ancak, hikâyelerde geçen olayların gerçekten yaşanmış olup olmadığı tartışılır.) Bu hikâyeli türküler genellikle Çukurova, Gaziantep ve Kahramanmaraş dolaylarında anlatılmaktadır. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Karaca Oğlan’ın Âşık Olması - I
2. Karaca Oğlan’ın Âşık Olması - II
3. Karaca Oğlan / Yusuf Sıra Anlatması

4. Sefil Yakup
5. Karaca Oğlan’ın Evliliği
6. Padişah ile Nemse Kralı

1. Karaca Oğlan’ın Âşık Olması - I: Karaca Oğlan, şiiir söylemeye kaç yaşında ve nasıl başlamıştır, bade içmiş

midir yoksa saz çalıp şiir söylemeye başlamasının başka bir sebebi mi vardır, bilmiyoruz. Âşığımızın hayatı hakkında bilgi veren kaynaklarda bu tür bilgilere rastlamak mümkün değildir. Ama bu hikâyemize göre çobanlık yapan Karaca Oğlan, dinimize, Kur'an-ı Kerim'e saygısızlık yapan ve onu uygun olmayan bir yerde saklayan kadını öldürdüğü için mükâfatlandırılmış ve Hz. Hızır tarafından ağzına tükürülmek suretiyle, âşıklık kabiliyetini kazanmıştır. Hikâye, kısaca şu şekildedir:

[Karaca Oğlan, Hemite civarında, Ceyhan ırmağı kıyısında çobanlık yaparken, yanına bir kocakarı gelerek, suyun karşı tarafına geçme konusunda yardım ister. Karaca Oğlan, bunu omuzuna alıp geçirirken, boynunu bir şeyin yaktığını hisseder ve sebebini koca karıya sorar. Kocakarı sebebini açıklamayınca, Karaca Oğlan bunu yatırıp, kendisi kontrol eder ve karının uygun olmayan yerine "hamaylı" koyduğunu görür. Karaca Oğlan, hamaylıyı alıp, kocakarıyı da öldürerek suya atar.

Karaca Oğlan'ın yeniden işine başladığı sırada, önce üç daha sonra da yedi atlı gelerek kocakarıyı sorarlar. Karaca Oğlan, yaptıklarını önce açıklamak istemese de sonra her şeyi tek tek anlatır. Meğer atlılardan biri Hz. Hızır'ımiş ve karının peşindeymiş, olanları öğrenince Karaca Oğlan'dan dileğini sorar. O da âşıklık istediğini söyler. Bunun üzerine Hz. Hızır, Karaca Oğlan'ın ağzına tükürür. Karaca Oğlan, o günden itibaren çalıp söylemeye başlar. (Burada söylediği ilk türkü anlatıcı tarafından unutulmuştur.) [Sakaoğlu 2004: 841-843].

Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni İrfan Can tarafından, 1991 yılında Kadirli'nin Yoğunluk Köyüne bağlı Elmalı Kayseri Yaylası'nda ikamet etmekte olan 66 yaşındaki Ekiz İbrahim Özçatal'dan derlenen bu hikâyede şiirler kitaptakilerden farklı olmadığı için

kaydedilmemiştir. Hikâyenin sonunda, Karaca Oğlan'ın söylediği ilk deyiş ise anlatıcı tarafından hatırlanamamıştır. Böylece, bu tür anlatılarda türkünün esas olmasına rağmen, hikâye tamamıyla nesir hâline dönüşmüştür.

Dikkat edilirse, Karaca Oğlan, yaptığı bir işten dolayı, âşıklık kabiliyeti verilerek ödüllendirilmiştir. Tıpkı Süleyman Ata'nın, tekkeye taşıdığı odunu ıslatmamak için elbiseleri ile kapatması üzerine, Hz. Hızır tarafından ağzına tükürülerek ödüllendirilmesi ve ondan sonra hikmetli sözler söylemeye başlaması gibi (Yardımcı 2002: 217). Ulu bir kişinin ağza tükürmesiyle şiir söylemeye başlama, âşıklık geleneğinde bade içmenin bir çeşididir. Kimi âşıklar, rüya anında pir (Hz. Hızır, derviş, ak saçlı ihtiyar vs.) elinden bade içerek şiir söylemeye başlarken kimileri de herhangi bir şeyi yiyip içmeden, sadece bir din büyüğünü, bir güzeli veya başka bir âşığı rüyada görerek, eline saz verilerek ya da ağzına tükürülerek âşıklığa ilk adımı atarlar. Nitekim Süleyman Ata (XII. yy.), Tokatlı Nuri (XIX. yy.) ve Dertli Haydar (XX. yy.) (Yardımcı 2002: 216-217) bu şekilde bade içip şiir söylemeye başlayan âşıklarımız arasındadır.

Hikâyede, âşığımızın yanına önce üç, sonra dört atlı gelmiştir. Bunlar, "üçler (Hızır Nebi, İlyas Nebi ve Kutup Nebi) ve yediler (üçler âlemine katılan dört erenle beraber yedi ermiş kişi)" olup bazı âşıkların bade içmesinde etkili olduğuna inanılan erenlerdir.

2. Karaca Oğlan'ın Âşık Olması – II: Emekli öğretmen Ömer Kaya tarafından Osmaniye'nin Düziçi ilçesine bağlı Varsak Köyünde ikamet etmekte olan Mehmet Koç'tan derlenen bu hikâyede de Karaca Oğlan'ın âşıklığa başlaması anlatılmaktadır. Âşıklığa başlama yine Hz. Hızır'ın, Karaca Oğlan'ın ağzına tükürmesiyle olmuştur. Ama, buradaki

anlatım, birincisinden tamamıyla farklıdır:

[*Karaca Oğlan, aşkından deliye döndüğü amcasının kızı Elife düniür gönderir. Ancak, Elif'in bir çobanla evlenmeye hiç niyeti yoktur. Dertli Karaca Oğlan, efkâr dağıtmak için Kavaktepe'ye (Dar'a) çıkar. Burada, ak sakallı bir ihtiyar ile karşılaşır. Bununla bir müddet sohbet eden pir, daha sonra onun ağzına tükürerek: "Oğlum, şimdi sen dolan da gel, yoksa şimdi senin ağzın köpüklenir, karnın şişer. Benim yanına gelmezsen hayatını kaybedersin," der. Karaca Oğlan söyleneni yapar ve karnının şiştiğini belirtir. Pir, üç İhlâs ile bir Fatihâ okuyarak, bunun başını sıvazlar. Karaca Oğlan'ın karnındaki şişlik kaybolur, sonra pir Karaca Oğlan'dan türkü söylemesini ister. Karaca Oğlan, alır sazı eline ve ilk deyişini söyler, Pir kaybolur.*

Karaca Oğlan Elif'ten uzaklaşmak için Maraş'a gitmeye karar verir. "Hodu Beli"ne varınca meşhur:

İncecikten bir gar yağar

*Tozar Elif Elif deyî
Deli gönül abdal olmuş
Gezer Elif Elif deyî*

dörtlüğü ile başlayan şiirini okur. Sonra Maraş'a varıp Dulkadiroğlu'nun yanına sığınır. Dulkadiroğlu, buna bir saz alıp vererek şiir söylemesini ister. Karaca Oğlan, aşağıdaki şiiri söyler:

*Arkadaşlar nice olur
Halı yârdan ayrılanın
Varır bir engine düşer
Yolu yârdan ayrılanın*

*Karanfiller kokmaz imiş
Gül dikensiz bitmez imiş
İşe güce yetmez imiş
Eli yârdan ayrılanın.*

*Şahanlar yola çekilir
Durnalar yere dökülür,
On beş yaşında bükülür
Beli yârdan ayrılanın.*

*Karaca Oğlan gelir derler
Gelir burda galır derler
Söylemeden ötür derler
Dili yârdan ayrılanın.*

İşte böylece, Karaca Oğlan, saz çalıp şiir söylemeye başlar.] (Sakaoglu 2004: 843-846)

Bu hikâyeye göre Karaca Oğlan, bade deli âşıklarda görülen dört safhayı yaşayarak âşıklığa başlamıştır. Bu safhalar, Umay Günay'a göre; hazırlık, rüya, uyanmış ve ilk deyişten oluşmaktadır (Günay 1993: 98-99). Hikâyeyi bu yönüyle şöyle değerlendirebiliriz:

I. Hazırlık: Çobanlık yaparak geçimini sağlayan Karaca Oğlan, amcasının kızı Elife âşık olur. Elif'in kendisini reddetmesi, Karaca Oğlan'ın üzüntüsünü bir kat daha artırır, efkârını dağlarda tepelerde dolaşarak dağıtmaya çalışır.

II. Rüya: Burada rüya anı yoktur. Karaca Oğlan, rüyada görülen pir ile uyanırken karşılaşır. Pir, bade yerine Karaca Oğlan'ın ağzına tükürür. Bunun üzerine Karaca Oğlan, kendinde bir tuhaflık hisseder, karnı şişer, ağzı köpürür. (Rüyada bade içen âşıklarda da benzer durum görülür. Güzelin resmini gören âşık, kendinden geçip bayılır, ağzından köpükler gelir.)

III. Uyanış: Genellikle, bade içen âşıklar, bir saz sesiyle kendilerine gelirler. Karaca Oğlan'da rüya olmadığı için uyanmış da yok gibidir, ama Pir'in, Karaca Oğlan'ı yanına çağırarak, onun başını sıvazlayıp, üzerin üç İhlâs ile bir Fatihâ okuması ve bunun üzerine Karaca Oğlan'ın rahatlaması, sıkıntılardan kurtulma, bir nevi uyanmadır. Ancak, bu uyanış saz yerine pirin duaları ile gerçekleşmiştir.

IV. İlk Deyiş: Karaca Oğlan, pirin okuduğu dualarla karnındaki şişlik yok olunca, yine pirin isteği ile ilk türküsünü söyler:

*Ulu sular ulusuna dökülür
Yavrı şahan yuvasına çekilir
Dikin dutmaz yaraların sökülür
Yitirmiş köşeğin bozlar ey medet*

Darıldım da bu dünyaya darıldım
Yorgun düşdüm genç yaşımda yorulduğum
On beşimde bir yavırdan ayrıldım
Yanar yüreciğim sızlar ey medet

Arada da deli gönül arada
Bir yavrı bıraktım şorda yuvada
Gatar dutmuş uçarsınız havada
Medet ey durnalar sunam ey medet

Karaca Oğlan der de öze giderim
Dostun geddiceği ize giderim
Dağlardan aşağı düze giderim

Yol verin yazılar düzler ey medet
(Sakaoglu 2004: 843-846).

Elife olan ümitsiz aşkı bu ilk deyişinde anlatan Karaca Oğlan, sonra “Elif” ve “Ayrılanın” redifli şiirlerini de söyler. Görüldüğü gibi, Karaca Oğlan’ın bade içme veya âşıklığa başlamasını konu alan bu hikâyeye, üç şiire bağlı olarak teşekkül etmiştir.

3. Karaca Oğlan / Yusuf Sıra Anlatması: Hikâye, tarafımızdan, 1992 yılında, Osmaniye’nin Kadirli ilçesine bağlı Bekerci köyünde ikamet etmekte olan Yusuf Sıra’danderlenmiştir. Hikâye, Karaca Oğlan’ın “yaşname” türündeki bir destanını ve bir kız ile karşılıklı atışmasını konu alan iki şiir etrafında oluşmuştur. Bilindiği gibi “yaşname”de; âşğın kendi hayatı veya herhangi bir kişinin/sevgilinin hayatı, anne karnındaki durumundan ölümüne kadar olan dönemleri yaş yaş anlatılır. Hikâyede geçen yaşnamede ise Karaca Oğlan, bir genç kızın belirli yaşlardaki durumunu anlatmaktadır:

“On beşinde sevda düşer başına
On altıda yâdlar girer düşüne
On yedide gezer kendi başına
Çok sallanma zülflerin tel olur.”

Ancak, “yaşname”nin ne olduğunu bilmeyen anlatıcımız, hikâyede; Karaca Oğlan’ın bir grup kız ile karşılaştığını, bu kızların yaşlarının on ile otuz arasında olduğunu ve Karaca Oğlan’ın da,

şiirinde tek tek bunları vafsettiğini zanneder:

“Öbür taraftan bir gülme duydu.
Döndü ki, orada bir toplum kız eğleniyorlar. On yaşından otuz yaşına kadar var. Dedi ki:

-Arkadaşlarım. İşte aha burası. Ben söyleyim, siz de aşağıdan yukarı inceleyin.”

Hikâyede geçen ikinci şiir, Karaca Oğlan ile bir kızın karşılıklı atışmasını konu almaktadır:

[Rivayete göre, Hak âşığı olan Karaca Oğlan, bir süre Maraşta kaldıktan sonra, yoluna devam eder. Pazarcık’tan sonra Göksun’a giderken “Ali Kayası” civarında bir Yörük kıızı ile karşılaşır. Kaya başında yün eğiren kıızın çok güzel ve ciddi olduğunu gören Karaca Oğlan, bunu birkaç dörtlülle denemeyi, eğer görüldüğü gibi ciddi çıkarsa onunla evlenmeyi düşünür. Kız, ilk dörtlülüklerde Karaca Oğlan’a karşı çıkar, fakat onun ısrar ettiğini görünce:

“Yaz bahar ayında dağa göçerik
Al menekşe mor sümbüller açarık
Aşk badesinden ikimiz içerik.
Gel oğlan sarılalım deliysen de efendim,
der.

Karaca Oğlan, kıızın hemen razı olduğunu görünce, düşüncelerinden vazgeçer: “Huu! Yav ben yedi beyitte ola dedim üçüncü beyitte tadı yok. Çok böylesine rastladım. Hele bir daha söyleyeyim de çekeyim gidiyim. Benden umut bekle mesin,” dedi.

Neymiş Karaca Oğlan neymiş?
Gönül yücelendi de karlı dağmış
Ben, seni sınıdım da sonun yağmış
Almam şundan geri huriysen de efendim.”

Hikâyenin sonunda, reddedilen kıız, belki Karaca Oğlan yakalar düşüncesiyle kendini kayalardan aşağıya atar ve ölür. Civardaki Yörükler, genç kıızın ölümünü

ne sebep olan Karaca Oğlan'ı yakalayıp iyice döverler. (Yusuf Sıra, daha sonraki anlatmasında, Yörüklerden dayak yiyen Karaca Oğlan'ın keramet gösterip, **kedî** şekline girerek kurtulduğunu, sonra tek-rar insana dönüştüğünü belirtir.)]

Dikkat edilirse, burada, Karaca Oğlan konulu kitapların çoğunda yer alan; Karaca Oğlan ile bir kızın atışması hikâyeleştirilmiştir. Daha sonraki hikâyemizde de görüleceği gibi Karaca Oğlan, evleneceği kız konusunda seçici davranmakta, en az yedi dörtlük ile ikna edileceği kız ile evlenmeyi düşünmektedir. Bu yönüyle, hikâyedeki Karaca Oğlan ile şiirlerindeki Karaca Oğlan birbirinden oldukça farklıdır.

Not: İlk üç hikâyede âşığımızın mahlası derleyicilerin notlarındaki şekliyle alınmıştır.

4. Sefil Yakup (Nizip): Hikâye, Karaca Oğlan'ın sevilen ve bugün bestelenmiş olan:

“Bitti m’ola Şam elinin hurması
Gitti m’ola ela gözün sürmesi
Bağdat’ın Basra’nın telli turnası
Turna, yârin selam saldı gel deyi”
şeklinde başlayan şiire bağlı olarak teşekkül etmiştir. Ancak, bu şiirden önce Karaca Oğlan, Hacce için “zi-yade”, Cennet’in şehri olan Hama için de “Hama’nın” redifli şiirlerini söyler. Hikâyeye göre Karaca Oğlan, çeşitli güzellere [Telli Hacce, Telli Suna, Aysal (Yasemin olarak da geçer), Cennet] âşık olup bunlara şiirler söylerken yaşı da bir hayli ilerlemiştir. (Bir rivayete göre Aysal’ın ölümünden sonra 100 yıl dolaşmıştır.) Bir gün, su başında gördüğü bir güzele, dayanamayıp laf atınca kız buna, saçının sakalının ağardığını, hâlâ cahillikten vazgeçmediğini söyler. Karaca Oğlan, gidip aynaya baktığında söylenenlerin gerçek olduğunu fark eder, ondan sonra sevda işlerinden vazgeçip Halep’e gider ve orada zengin bir adamın kapısında çiftçilik yapmaya başlar. Orada, gün geçtikçe sararip so-

lan Yakup’un Turna’ya âşık olduğunu öğrenir ve bunlara yardım etmek ister. Kızın köyüne (Akpınar’a) gidip, yukarıdaki türküyü söyleyerek Yakup’un pınar başında beklediğini haber verir. Niyeti, kızın Yakup’u sevip sevmediğini öğrenmektir. Turna koşarak pınara gider. İki âşık birbirlerine sarılırken, bunları bir kadın görür ve her ikisi de taşa dönüşür (Özbaş 1958: 56-61; Korkmaz 1995: 154-158; Sakaoglu 2004: 846-847).

Hikâyede iki âşığın taşa dönüşmesi efsanevi bir unsur olup, sırlarının başkaları tarafından öğrenilmesi sonucu gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, “Mahmut ile Nigâr Hikâyesi”nde de Karaca Oğlan, ömrünün sonuna doğru sazı ve âşıklığı bırakmıştır. Burada da yine Karaca Oğlan, artık kendinden vazgeçmiş ve başkalarının sevdasına çözüm aramaktadır.

5. Karaca Oğlan’ın Evliliği: Karaca Oğlan’ın hayatı ile ilgili bilgiler arasında, onun evlenip evlenmediği, eğer evlendiyse kaç çocuğunun olduğu vs. de tam olarak açıklık kazanmamıştır. Bu hikâye, hem Karaca Oğlan’ın evlilik hayatına hem de niçin gezgin bir hayatı seçtiğine açıklık getirmektedir. Ayrıca, Karaca Oğlan’ın Hak âşığı olduğu, keramet gösterdiği de vurgulanır. Birkaç türküyeye bağlı olarak teşekkül etmiş olan bu hikâyenin, daha çok Kadiri ve Feke civarında çeşitli varyantları anlatılmaktadır. Bu varyantlar arasında; Âşık Osman Taşkaya (Feymanî) (Sakaoglu 2004: 847-850) ve Fekeli Kör Ali (Nasrattınoğlu 1993: 123-126) anlatmaları oldukça önemlidir.

[Hikâyeye göre Karaca Oğlan, “Evleneneğim kadını en az beş, en fazla yedi dörtlülle tasvir edebilmeliyim,” der. Bu arada Karaca Oğlan, yolda danalarını otlatan bir kadın görür ve:

Şu kariyı alalım var
Topuğunda kınası var
Sekiz inek, on danası var
Alsam m’ola, almasam mı

şeklinde iki dörtlük söyledikten sonra kadın hemen razı olunca Karaca Oğlan, bundan kaçır. Epeyce dolaşan Karaca Oğlan, en sonunda dayısının kızını **on yedi dörtlük** ile ikna eder ve onunla evlenir.

Bir gün Karaca Oğlan, bir düğüne davet edilir. Karaca Oğlan'ın gittiğini anlayan yeğeni / ağanın yeğeni, zorla karısının yanına varır. Diğer taraftan, düğünde iken içine bir sıkıntı çöken Karaca Oğlan'ın sazının teli kırılır. Hemen, düğünü terkedip eve gelir ve yeğenin, karısının yanında yattığını görür. Karaca Oğlan, sırtından meşneğini (kaputunu) çıkarıp, bunların üzerine örter ve tekrar gider. Karaca Oğlan'ın geldiğini anlayan karısı, bir daha onun yüzüne bakamaz. Karaca Oğlan:

Fani Karac'Oğlan fani

Veren alır tatlı canı

Sevmediğim kara donu

Dost karşımda giydin bu gün (Cumbur 1985: 255).

şeklinde biten şiiri okur ve:

“Dayı kızı, ben kendimden umardım da senden ummazdım. Bundan sonra sen benim anam bacımsın. Senden başka dişi sineği Allah bana nasip etmesin,” der. Sonra:

Dinleyin ağalar, zamane azgın

Yiğidin başında döner bin kuzgun

Tohumu almış da, tarlası bozgun

Yiğit de ne desin day'olmayınca

(Cumbur 1985: 88).

Dörtlüğü ile başlayan şiirini söyleyerek yurdunu terk eder ve bir daha da dönmez.] (Al, 1996: 114-118).

Bir rivayete göre, Karaca Oğlan'ın bir daha evlenmeyişinin ve diyar diyar dolaşmasının sebebi başından geçen bu kötü olaydır. Ayrıca, hamımıyla arasının açılmasına sebep olan delikanlı ise kendi yeğeni değil, yörede zengin fakat sevilmeyen bir beyin yeğenidir. Onun için; “Yiğit de ne desin day'olmayınca” demiştir.

Bu hikâyeye bağlı olarak Karaca

Oğlan'ın çeşitli kerametleri gösterdiği de anlatılır. Bu kerametler arasında:

a) Düğüne giden Karaca Oğlan, karısının yanına yeğeni geldiğinde, içinde bir sıkıntı hisseder ve sazının telleri kırılır.

b) Feke varyantında, evini terkeden Karaca Oğlan, üzerinden para verilerek geçilen bir köprüye rastgelir. Fakat, Karaca Oğlan'ın parası yoktur. İşte burada olağanüstü bir olay zuhur eder ve Karaca Oğlan soyunup suya yaklaşınca, o anda nehrin suyu çekiliverir (Nasrattınoğlu, 1993: 126).

c) Osman Taşkaya (Kadirli) anlatmasında Karaca Oğlan, bir süre Kozanoğlu'nun yanında kalıp orada âşıklık yapar. Fakat, onu çekemeyenler iftira ederek Kozanoğlu'nun karısında gözünün olduğunu söyler. Bu sözlerle pek inanmayan Kozanoğlu, onun Hak âşığı olduğunu ispatlamak için: “*Karım bir türkü söyleyeceksin, Hak âşığı isen benim bilmediğim bir özelliğini söyleyeceksin, yoksa senin boynunun vurdururum!*” der.

Karaca Oğlan:

“Güzel sevme derler nasıl sevmeyim (sevmiyim)

Çatık kaşın arasında benler var” der.

Bey, karısının kaşında “ben” olup olmadığını bilmemektedir. Bir usturayla karısının kaşlarını kazır ve gerçekten “ben” olduğunu görür.] (Sakaoglu 2004: 848-849).

6. Nemse Kralı: Yine Fekeli Kör Ali tarafından anlatılan bu hikâyeye, Karaca Oğlan'ın şu şiiri etrafında teşekkül etmiştir:

Hazır ol vaktinde Nemse kralı
Yer götürmez asker ile geliyor
Patriklerin inmiş tahttan diyorlar
Bir halife kalmış o da geliyor

Yetmiş bin var siyah postal giyecek
Seksen bin var Allah Allah diyecek
Doksan bin var tatlı cana kıyacak
Yüz bini de Tatar Han'dan geliyor

Gelen Ahmet Paşam, kendidir kendi
Altmış bin dalkılıç küsuru cündü
Kaçma kâfir kaçma, ölümün şimdi
Hacı Bektaş Veli kalkmış geliyor

Şevketli efendim Sultanım vezir
Altmış bin kılıçlı yanında hazır
Deryalar yüzünde boz atlı hızır
Benli Boza binmiş o da geliyor

Karac'oğlan der ki burda durulmaz
Güleç yüze, tatlı söze doyulmaz
Gökteki yıldızdan çoktur sayılmaz
Yedi iklim, dört köşeden geliyor. (Nasrattınoğlu 1993: 128).

[*Hikâyeye göre; Karaca Oğlan yine keramet sahibi bir âşıktır. Bir gün, bir paşa karısını perde arkasına saklayarak, Karaca Oğlan'dan orada ne olduğunu bir şiir ile açıklamasını ister. Karaca Oğlan, muammayı çözerek, perdenin arkasında hanımının saklandığını söyler. Daha sonra kendisine âşık olan ve başını belaya sokan bu hanımdan canını zor kurtaran Karaca Oğlan, İstanbul'a gider. Orada dolaşırken Padişah ile karşılaşır. Ancak padişah çok üzgündür. Karaca Oğlan, üzüntüsünün sebebini sorar ve Nemse Kralının savaş açmak istediğini, fakat kendisinin henüz karar veremediğini öğrenir. Padişaha: "Şevketlüm, düştüğünüz şeye bak, ondan kolay ne var; onlara bir mektup yaz, beş kişilik heyet ile bir de şair göndersinler; sen de beş kişilik heyet kur, bir de şair vazifelendir. İki heyet bir araya gelsinler, hangi tarafın şairi öteki tarafın şairini bastırırsa harbi o kazansın," der. Padişah söyleneni yapar ve şair olarak da Karaca Oğlan'ı görevlendirir. Önce Nemse heyetindeki şair söyler, sonra Karaca Oğlan yukarıdaki şiiri okur. Bu şiir üzerine diğer şair atlayıp ölü, heyetkiler korkularından kaçıp giderler.] (Nasrattınoğlu 1993: 126-128).*

Âşık edebiyatının tarihî geçmişine baktığımızda, savaşlarda askerlere moral veren, onları vatan millet sevgisi ile

çoşturan asker şairlerin varlığını görmekteyiz. Nitekim Batı Hun Hükümdarı Attila'nın ordusunda şairlerin, mızıkacıların bulunduğu, bunların söyledikleri kahramanlık şiirleriyle askerlerin çoşturulduğu bilinmektedir. Acaba, Karaca Oğlan'ın bu tür savaşlara etkisi nedir? Savaşlara katılıp gerçekten saziyla sözüyle düşman karşısına çıkmış mıdır? Her ne kadar, âşığımızın yaşadığı dönem, savaşların sık yaşandığı ve asker şairlerin fazlaca olduğu bir dönem olsa da, biz böyle bir ihtimali oldukça zayıf buluyoruz.

Sonuç olarak, Karaca Oğlan'ın türküleri etrafında oluşan hikayelerin sayısı elbetteki bu kadar değildir. Biz bunlardan sadece bir kaçına değinerek, bu konuda çalışma yapacaklara bir ışık tutmak istedik. Hiç şüphesiz, Karaca Oğlan sevgisi gönüllerde, şiirleri dillerde yaşatıldıkça daha bir çok hikâye ona mal edilecek ve türküleri bu hikâyelerle süslenecektir.

ÖRNEK METİN

KARACA OĞLAN / YUSUF SIRA ANLATMASI

Karaca Oğlan, çok gezermiş ve Hak âşığıydı. Gördüğü güzele, kıza, geline, karıya kim olursa olsun; az buçuk Allah için; yani kendinde, aklında, fikrinde bir kötülük olmaksızın, gördüğü zaman Allah için; onu, bir övmek, onu bir tasvir etmek gelirdi içinden. Söyler geçerdi. Herhangi bir, onuyunan bir şeyler irtibat kurmazdı yani. Maraş altından Bazarcık'tan yukarı giderken, Maraş'a doğru bir topluluğa rastlar. Yol kenarı;

"Selamun aleyküm."

"Aleyküm selâm."

Eee muhit tabii. Herkes Karaca Oğlan olduğunu biliyor. İçinden ağzı güzelin biri dedi ki:

"Arkadaşım. Senin bu ne oluyor? Sevda mı? Sevmek mi? Sevimlik mi? Övmek mi? Biz, ne olduğunu anlamıyoruz. Hiçbir kimseyen ilişki de kurmuyon. Söyle geç, söyle geç, ney ki? Bunun anlamı ne oluyor? Senin, sonun ne olacak?" Derken öbür taraftan bir gülme duydu. Döndü ki, orada bir toplum kız eğleniyorlar. On yaşından otuz yaşına kadar var. Dedi ki:

"Arkadaşlarım. İşte aha burası. Ben söyleyim, siz de aşağıdan yukarı inceleyin. Ben de Allah için, Hak âşığı olduğum için, hiçbir kimseye kötülük ve kötü niyetim olmaz ve olamaz da. Benimki, Allah

için bir övme ve mânâli. Düşündüğün zaman mânâ teşkil eder. Ama, 'Bilene sivrisinek saz, bilmiyene davul zurna az,' demişler. İşte bak, bu kızların, aşağıdan yukarısına kadara bir şey söyleyecem. Ona göre siz de düşünün" dedi.

Oturdu ve küçük sazını aldı kucağına. Bakalım onlara ne söyledi?

Sevda sana derler
Görmiyene bir acaip hal olur
Varıp bir kız on yaşına girince
Hiç açılmamış bir tomurcak gül olur.

On birinde mah yüzüne bakılır
On ikide kızın kahırını açılır
On üçünde ak gül olur açılır
On dördünde her bir yeri bal olur.

On beşinde sevda düşer başına
On altıda yadlar girer düşünce
On yedide gezer kendi başına
Çok sallanma zülûflerin tel olur.

On sekizde kayar yüksekte uçar
On dokuzunda gözlerinden kan saçar
Yirmisinde sevdiğinden vazgeçer
Son deminde bir kötüye kul olur.

Diyor Karaca Oğlan kaşları kara
Yüreğine koydu hançersiz yara
Çok varıp gelirsene olmaz her yere
Ya muhabbet kakar ya bir hal olur.

dedi, devam etti. Maraş'a vardı. Maraş'da az bir eylendi. Artık Göksu'dan yukarı gitmeye başladı. Göksu'dan hareket etti; amma, o yollar biraz ıssız, nisbeten yayla sayılır, kırlık, orman, kaysalık. Artık vakit öğlen oluyor. Zorsundu, garipsiradı; fakat, düşürtü boynunu gediyo yolsıra. Giderken, vakit öylen oldu. Geldi üzerine bir gölge düştü.

"Ulan bu gölge neymiş? Acaba ben bir ağaçlığa mı girdim?"

Sağa sola şöyle bir baktı ki, tam bir kayanın dibine girmiş. Bu kayanın ismine Ali Kayası diyorlarmış. Şahsen gördüm ben (Neden Ali Kayası diyorlarmış. Onu, o çevreden sordum ben. Anlattılardı amma, şu an için hatırımda kalmadı!) Ali Kayası deniliyor. Ortası tam şu şekil, çıkmalı gibi. Kenarları böyle kavisli. Eee ne bileyim belki de 100 metre var, uzunluğu. Yükseklik, 50 metreden yüksek. Çok şahane bir şey yalnız. Su, dibinden akıyor ve Göksu yolu da tam dibinden geçiyor. Çok şahane bir yer ve bu Ali Kayası'nın dibine gelmiş, adam:

"Ulan amma da güzelmiş bu! Ne şahaneymiş!"

Sağına soluna bakarken, amanın! Şöyle bir baktı ki, kayanın orta yerine bir kız oturmuş, bacaklarını kayadan aşağı salındırmış, koluna bir yün burması takmış! "Ya Allah" dedi de kirmeni kıvrattı mıydı, kirmenin oku ayağının dibindeki taşa "tık" diyor. Çekip sardığı söyüm yarım kilo gelir! Burma da on kilo var canım. Ulan arkadaş iyi baktı; kaşı gözü, tipi, vücudu çok şahane:

"Ulan şimdiye kadar onu söyledim, bunu söyledim; ama, yaş da buraya geldi. Yav elbette bir yuva kurmak icap edecek. Bu kız çok temiz bir şeye benziyor. Acaba şuna bir şeyler söylesem, bana karşı cevap verir mi, vermez mi?"

Aşağıdan yukarı:

"Heey kız! Sen kimin kızıydın?" dedi.

"Hm!"

Kız şöyle bir baktı ki, karaca kuraca bir şey, hiç.

"Ney dedi bu yav? Oradan bana çalım satıyor?" Hiç aldırmadı:

"Ulan ciddiye benziyor ha. Bu, heralde bize yarar," dedi, gene seslendi:

"Yav sen nerelisin? Necisin? Sağır desem, bana bakıyon, kör desem kirmen eğiriyon. Ben, buranın garibiyim. Acaba bu yol nereye gidiyor? İlerde bir köy, şehir, bir şey var mı? Ben dağda kaldım. Senin, garibe hürmetin olmaz mı? Cevap versene?" dedi.

Kız, yine hiç aldırmadı. Kız, Aydınlı kızıydı, Yörük.

"Tamam, bu ciddiye benziyor -dedi- Şuna bir türkü söyleyeyim. Hakikat böyle mert olarak davranırsa bu kızı alırım, ben. Bununla bir yuva kurarık." dedi.

"Sen, benim dilimden anlamadın; sazımın telinden alıcan galiba."

Sazın kınını çıkarttı. Koydu taşın üzerine. Aldı bakalım sazı, kıza ne söyledi?

Kız eğildi, şöyle bir baktı. Sazı var, bir şeyler diyecek:

Küstürdüm güzeli söyleyemiyom

Söyle güzellerin şahıysen de efendim

Nereye gider de konup göçer eliniz

Söyle güzellerin piriysen de efendim.

Karaca Oğlan, bunu kendine söyleyince kız, kendini sabredemedi. Burmayı çıkardı; "Sen şurada dur," deydi.

Hersinen vurana kadar kirmenin her parçası bir yana gitti. Şöyle başında bir hartlap ağacı vardı. Hartlabı hersinden, kökünden söktü, eline aldı. Beliginden 2-3 tene saç çıkardı. Bağladı ona ki, hey babam oldu bir saz!

"Dur kara, sen aptal olmaya aptalsın. Senin sözüne cevap:"

Oğlan senin bu sözüne küserim

Ali Kayası da derler benim hisarım of of.

Zülfümün teliynen de seni asarım

Gelemen yanıma Allah'ın sevgili kuluyusan da efendim.

Yani kız, kayaya güveniyor. Zülfümün teliynen de seni asarım. Gelemen yanıma Allah'ın sevgili kuluyusan da. Nereden çıkıp da gelecek. Kayaya güveniyor kız. Karaca Oğlan dedi ki:

"Vallaha iyi ki, sert cevap veriyor. Bir beyitte yumuşak bir söz verseydi çekip giderdim. Amma, ci diye benziyor. Hele bir daha söyleyeyim şuna" dedi.

Kız ben senin o kayanı yıkarım.
Taşını, toprağını da suya dökerim
Yüksekten üstüne de köprü dutarım
Geçerim Tuna'nın seliysen de efendim.
Kız dedi ki:
"Yav, bu abdal olmaya abdal; ama, benden ne istiyor yav?"

Ve yine aldı kız:
Oğlan senin bu söziünü tutmazım
Varına yoğuna da meyil etmezim
Gülümnden bir tane de koklatmazım
Gelemen yanıma Hazreti Ali'ysen de efendim
"Yav iyi, güzel söylüyor; ama, sonunda pek tadı yok; "Gelemen yanıma Allah'ın sevgili kuluysan da / Gelemem yanıma Hz. Ali'ysen de', sonunun pek tadı yok! Amma, böyle ciddi olduktan sonra, mühim değil. Eğer, böyle karşımda sert, ciddi davranırsa alırım ben bunu" dedi.

Ve yine aldı Karaca Oğlan:
Kara bulut gibi de göğe kalkarım
Sulu sepgen gibi de yeri döverim
Oğlan can ömrünü kapında savarım
Yutarım seni ağsın da efendim.

Kız şöyle bir düşündü; "Tunanın seli olsan da geçeceğim. Ömrünü kapımda savıcı. Ağ olsam yutucu...! Ahan dedi yav, yaşım da gelmiş artık. Ciddiye benziyor, iyi bir insan galiba. Şuna yumuşak bir söz vereyim de bu beni alır, ben de buna varırım" dedi:

Yaz bahar ayında dağa göçerik
Al menekşe mor sümbüller açarık
Aşk badesinden ikimiz içerik.
Gel oğlan sarılaşım deliysen de efendim
"Huu! Yav ben yedi beyitte ola dedim üçüncü beyitte tadı yok. Çok böylesine rastladım. Hele bir daha söyleyim de çekeyim gidiyim. Benden umut beklemesin" dedi.

Neymiş Karaca Oğlan neymiş?
Gönül yücelendi de karlı dağımış
Ben, seni smadım da sonun yoğumuş
Almam şimden geri huriysen de efendim.
"Emmi kızı Allahasmarladık, kusura bakma, benim işim var" dedi.

"Ulan etme, Allah'tan kork. Şimdiyene kadara Allah kulunun karşısında dişimi ıslatmadım ben. Kimseye seslenmedim, söylemedim ben. Beni bu kadara yaptın, nereye gidiyon? Benden iyisini vallaha bulaman - dedi- etme."

"Yok yok - dedi- ben gideyim."
Sazı beline koydu. Yoluna devam etti; ama kayanın dibi sıra gidiyordu. Kız dedi ki:

"Yav beni bu kadara delirtti bu. Nereye gider? Şu yukardan aşağı şunun üstüne atılayım. Altımda kendi de kalsın, beraber ölek, ölmeye ölürüm," dedi.

Kız, yukardan aşağı kendini kaptı koyverdi. Ulan bir de baktı ki adam, geliyor...! Kaçtı! Kız, olduğu yere düştü, parçalanıp öldü! Fakat, geriden Aydınlılar bu manzarayı seyrediyorlardı. Kız zay olunca, sopayı çeken yürüdü. Geldiler ki, kuraca karaca bir şey orda, eli sazlı duruyor:

"Ulan ne yaptıysa, bu yaptı kıza bre! Vurun şuna!"

Karaca Oğlan'ı iyi bir dövüldü ve kurtuldu. Orada yolunu devam etti. Türküleri neden söylenmiş? Neden icap etmiş? Bu kadar bildiğim de burada sona erdi.

[Metin, 1992 yılının Ağustos ayında, Osmanlı'nın Kadirli ilçesine bağlı Bekereci köyünde ikamet etmekte olan Yusuf Sıra'dan derlenmiştir. 1944 (nüfus kayıtlarına göre 1949) doğumlu olan Sıra, okuma-yazmayı askerlikte öğrenmiş olup, çiftçilikle geçimini sağlamaktadır. Hikâyeyi, evlerine gelen hikâyeci aşıklardan (Mehmet Demirci / Aşık Koroğlu veya Ahmet Dombaloğlu olabilir) öğrenmiştir.]

KAYNAKLAR

Al, Aslıhan (1996), *Kadirli Folklorü*, Van. Lisans tezi.

Alptekin, Ali Berat (1986), "Karaca Oğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Halk Hikâyeleri", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. II, Halk Edebiyatı*, Ankara, 33-44.

Boratav, Pertev Naili (1988), *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*, İstanbul.

Cumbur, Müjgan (1985), *Karacaoğlan*, Ankara.

Günay, Umay (1993), *Türkiye'de Aşık Tarzı Şiir Gelenegi ve Rüya Motifi*, Ankara.

Gürgen, Feyzi (1982), *Karacaoğlan ile Yayla Güzeli*, İstanbul.

Korgunal, Muharrem Zeki (1977), *Büyük Halk Şairi Karacaoğlan'ın Aşk Maceraları*, İstanbul.

Korkmaz, Kürşat (1995), *Barak Yöresinde Hikâyeli Türk Halk Gelenegi Üzerine Bir İnceleme*, Ankara. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Nasrattınoğlu, İrfan Ünver (1993), "Karaca Oğlan Hikâyesinin Fekeli Kör Ali Varyantı", *II. Uluslar Arası Karacaoğlan - Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (20-24 Kasım 1991)*, Adana, 121-128.

Özbaş, Ömer (1958), *Gaziantep Dolaylarında Türkmenler ve Baraklar*, Gaziantep.

Sakaoğlu, Saim (2004), *Karaca Oğlan*, Ankara.

Şimşek, Esmâ (1999), "Karaca Oğlan'ın Hayatı Etrafında Teşekkül Eden Yeni Bir Halk Hikâyesi", *III. Uluslar arası Çukurova Halk Kültürü Bilgi Şöleni (Sempozyumu) / Bildiriler*, Adana, 620-629.

Yardımcı, Mehmet (2002), *Başlangıcından Günümüze Türk Halk Şiiri / Anonim Halk Şiiri, Aşık Şiiri, Tekke Şiiri*, Ankara, 216-217.

Yukay, Rasih (1954), *Karacaoğlan ile Benli Kız*, İstanbul.

Yurdatap, S. Münir (1941), *Karacaoğlan ile Karaca Kız*, İstanbul